

Nádasdy Ádám
Kísérlet a Divina commedia új fordítására

Tisztelt Akadémia!

Egy ideje Dante *Isteni Színjátékának* új szellemű fordításával kísérletezem. Alább bemutatok néhány elkészült részt: a Pokol I, III, V. és a Paradicsom III. énekét.

Igyekeztem, amennyire lehet, szöveghű (vagy legalábbis gondolathű) lenni, mert Dante gondolkodását – és az egész középkori világgépet, melynek enciklopédiája ez a mű – izgalmasnak és fontosnak tartom. Fő célom ezt közvetíteni, megismertetni az olvasóval a középkor tudásanyagát, műveltségét, hiedelmeit, vallási nézeteit. Azt gondolom: Danténak is ez volt a célja, tehát a tanítás, informálás, befolyásolás, és nem a szórakoztatás. Nem regény ez és nem lírai költemény, hanem a világnak és benne egy kornak igényes leírása. Sőt: mint a címe is mutatja, színdarabbal állunk szemben – mindenesetre a hossza, a megszólalók nagy száma, a leírások fontossága, és főleg a gondolati tartalom miatt nem a líraiság a fontos. Eposz, leginkább. Ha majd elkészülök s megjelenik, az oldalak alján bőséges lábjegyzetekkel igyekszem megmagyarázni, amit (és amennyit) ilyen terjedelemben lehet.

A szöveg sorbeosztását, hármas tagolását (a „terzinás” szövegépítkezést) és az öt jambusból álló (10 v. 11 szótagos) verssorokat szigorúan betartom, emellett követni igyekeztem a szöveg „szervezettségét”, azaz sűrűsödését–ritkulását; tehát hogy Dante hol közöl sokat vagy díszít dúsán, illetve melyek a lazább, kiengedettebb sorok, ahol mintegy megpihen s megpihenni enged minket is. A rímelést (a „terza rima”-t) nem kísérel meg visszaadni, mert Dante konokul tiszta rímeit (szinte csupa kétszótagos nőrímet!) úgyse lehet a magyarban komolyan utánozni, ha megtenném, az ma népies vagy gyermekes hatást keltene. A dantei rímelést persze lehet a magyarban másféle rímeléssel (hímrim, asszonánc, rímárnyék, mozaikrím, stb.) kreatívan helyettesíteni, ezt Babits pompásan megtette, de az mégiscsak helyettesítés, egy másfajta rímelés társítása a szöveghez.

Én tehát – a német és angol *Commedia*-fordítások többségét követve – rímtelen ötös jambusban fordítok. Az ilyen „drámai jambus” alkalmasabb is a hosszú, komoly tárgyú költemény tolmácsolására (ezt használja Vörösmarty a drámáiban, Madách a *Tragédiában*). Az én Dantém jobban fog hasonlítani Madách *Tragédiájára*, mint Arany *Toldijára*, s ez célom is. (Ebben is vannak elődeim: rímtelen jambusban fordította le Dante *Poklát* Zigány Árpád 1908-ban és Radó Antal 1921-ben.) Ahogy Babits nyugati mintákat követett az 1900-as években a szecessziós, zsúfolt stílus alkalmazásával, a pontatlan, impresszionisztikus rímekkel, úgy követek én nyugati mintákat ma, a dísztelenebb, józanabb, tartalom centrikus fordításban. Tudom, a rímekben kifejeződő hármasság, a végtelen hármas láncolat (*aba bcb cdc ded...*) a műnek tartalmilag, eszmeileg is fontos eleme; mégis ezt tartom a könnyebben fölálldozhatónak. Engem jobban izgat annak tolmácsolása, hogy Dante *mit* írt, mint hogy *hogyan* írta.

Akkor miért nem prózában fordítok? – kérdezheti az olvasó. Megpróbáltam, de azt találtam, hogy a mű kikövetel bizonyos mértékű kötöttséget (ha tetszik, természetellenességet). Úgy vélem, a mai magyar olvasónak ez a rímtelen, drámai jambus eléggé kötött ahhoz, hogy érezze: vers az, amit olvas; viszont nekem, a fordítónak elég hajlékony ahhoz, hogy ne kényszerítsen túl sok pontatlanságra, nyakatekertségre.

A szöveget belcímeikkel részekre tagoltam. A belcímeiket különböző kiadásokból szedtem össze, olykor magam találtam ki.

A görög szavakat, neveket – a középkor szokásának megfelelően – általában latinos formában adom (tehát *Apollo* és nem *Apollón*). Ne feledjük: Dantéék az egész görögséget csak latin szűrőn keresztül ismerték. Ahol mégis idézem a görög alakot, ott nem a ma elterjedt magyarosfonetikus átírást, hanem a Kerényi Károly-féle „Mitológia” írásmódját használom (tehát *physis* és nem *phüszisz*).

Előadásomban nem szólok a Commedia más magyar fordítóiról, pedig természetesen nem állok egyedül. Vannak köztük kiválóak és kevésbé kiválóak, de mindegyik tiszteletre méltó. Remélem, a kritikusok majd az én munkámat is elhelyezik közöttük.

DANTE: ISTENI SZÍNJÁTÉK

Részletek Nádasdy Ádám készülő fordításából

POKOL – I. ÉNEK**A SÖTÉT ERDŐBEN****ÁLTALÁNOS BEVEZETŐ****Bevezető**

Életünk útjának feléhez érve

sötét erdőben találtam magam,

mert elvitettem a helyes utat.

Jaj, fájdalmas dolog elmondani,

milyen volt az a tüskés, vad vadon – 5

elfog a félsz, ha csak eszembe jut:

majdnem oly keserű, mint a halál!

De hogy beszámoljak a jóról is,

mit ott találtam, mindent elmesélek.

Tévelygés és remény

Hogyan jutottam oda – nem tudom, 10

annyira álomittas voltam akkor,

mikor az igaz ösvényről letértem.

De miután egy domb lábához értem,

s ott végetért a völgy, mely szívemet 15

így rémítette, a magasba néztem

és megláttam, hogy a domb vállait

már fénybe öltöztette az a bolygó,

mely mindenkinek jó irányt mutat.

Ekkor kissé csitult a félelem,

mely végig ott lapult szívem tavában 20

e gyötrelemben töltött éj során.

S mint aki fuldokolva és lihegve

a tengerből kivergődött a partra,

s csak bámul vissza a vészes vizekre,

úgy lelkem is, bár menekülni vágyott, 25

hátrafordult, hogy megnézzé az ösvényt,

mely élőt soha át nem engedett.

Miután fáradt testem megpihent,

a kihalt hegyoldalnak nekivágtam,

az alsó lábamat támasztva mindig. 30

A három vadállat

És íme, a lejtő legelején

egy ürge **párduc** jött, gyors, könnyű léptű,

foltokkal pöttyögetett szőrzetű.

Nem ment sehogyse félre az utamból,

sőt, annyira gátolt a haladásban, 35

hogy többször úgy éreztem: hátra arc!

Épp kelt a Nap, jó csillagokkal együtt:

ezek kísérték aznap is, mikor

az isteni szeretet legelőször

mozgásba hozta ezt a szép világot. 40

A reggeli idő s az édes évszak

már arra készítetett, hogy jót reméljek

e színes bundájú ragadozótól,

ha el nem töltött volna réműlettel

egy hirtelen fölbukkanó **oroszlán**. 45

Úgy tűnt, hogy nekem ront egyenesen,

fölszegett fejjel és falánk dühvel,

tán még a levegő is reszketett.

Aztán egy **nőstényfarkas** jött, sovány,

mely sóvár váglyakkal volt viselős. 50

Már sokak életét rontotta meg;

lelkemre oly bénítóan hatott

félelmet gerjesztő vad küllemével,

hogy nem reméltem már, hogy följutok.

Úgy jártam, mint aki nyeresre áll, 55

aztán eljön a vesztés ideje,

s már minden gondolata csak panasz;

ilyenné tett ez a békétlen állat:

csak jött felém, míg vissza nem szorított

lassan oda, ahol néma a Nap. 60

Vergilius

Ahogy zuhantam lefelé a völgybe,

szemem előtt megjelent egy alak:

rekedtnék tűnt a hosszú hallgatástól.

Mikor megláttam a meddő vadonban,

így kiáltottam: „Kérlek, könyörülj, 65

bármilyen vagy: árnyék, vagy valódi ember!”

„Nem ember – felelte –, csak voltam ember;

a szüleim Lombardiában éltek,

mindkettő szülőföldje Mantova.

Ott születtem *sub Julio*, de később; 70

jó Augustus alatt Rómában éltem,

a hamis, hazug istenek korában.

Költő voltam; méltón megénekeltem

Anchises fiát, Trójából ki eljött,

mikor lángolt a büszke Ilion. 75

De te miért térsz vissza kínjaidhoz?

Miért nem hágsz föl a csodás oromra,

mely minden öröm kezdete s oka?”

„Te lennél Vergilius?! Az a forrás,

mely bő folyamban árasztja a szót? – 80

feleltem neki szégyenlős zavarban. –

Te, minden költők dísze, büszkesége,

add jutalmát a buzgó szeretetnek,

mellyel tanulmányoztam művedet!

Te vagy a mesterem, a példaképem; 85
 tetőled kölcsönöztem azt a stílust,
 mely tollamnak megbecsülést hozott.
 Nézd, itt a vadállat, mely visszaűzött:
 segíts meg velem szemben, bölcs tudós,
 mert reszket minden vénám és erem!" 90

A Nöstényfarkas és az Agár

„Másféle úton kellene haladnod –
 felelte, látván, hogy könnyem folyik –,
 ha ki akarsz kerülni a vadonból.
 Mert ez a vadállat, mely sírni késztet,
 senkit sem enged útján elhaladni: 95
 elállja útját, s elpusztítja végül.
 Olyan gonosz, álnok természetű,
 hogy sóvárgó vágya nem csillapul:
 csak egyre éhesebb lesz, ha eszik.
 Sok állat van, melyhez beáll szukának, 100
 és lesz még több is – mígnem az Agár
 eljön és gyászos halált hoz fejére.
 Az Agár étele nem föld, se fém,
 csak bölcsesség, erény és szeretet;
 posztó és posztó közt jön a világra. 105
 Gyógyulást hoz szegény Itáliának,
 melyért a szűz Camilla elesett,
 s Euryalus, Turnus, Nisus is.
 Az Agár addig űzi majd a farkast,
 míg vissza nem kergeti a pokolba, 110
 ahonnan az irigység küldte ránk.

A túlvilági utazás terve

A saját érdekedben azt javaslom –
 folytatta –, hogy kövess; én majd vezetlek,
 s elviszlek innen az örök tanyára,
 ahol halod a kín sikolyait, 115
 látod a gyászos régi lelkeket,
 kik második halálukért zokognak.
 És látsz majd olyanokat, kik örömmel
 várnak a tűzben, mert reményük az,
 hogy följutnak a boldogok közé. 120
 Ez utóbbiakhoz csak úgy mehetsz,
 ha nálam méltóbb vezető vezet:
 én órá bízlak majd, ha búcsúzom;
 a Császár, aki fönt uralkodik, 125
 mivel törvénye ellenében éltem,
 nem tűri, hogy ott én kísérjelek.
 Ő mindenütt úr, s ott a székhelye,
 ott van a vára, magas trónusa.
 Mily boldog az, kit magához emel!"

Mire én: „Költő, könyörgök neked 130
 az Istenre (bár nem ismerted Őt),
 hadd jussak ki e bajból s még nagyobból:
 vezess, ahova mondtad az imént,
 hogy meglássam Szent Péter kapuját,
 meg akiket oly gyászosnak nevezte!" 135
 Ő indult, és én mentem a nyomában.

III. ÉNEK

BELÉPÉS A POKOLBA

A KÖZÖNYÖSEK

A Pokol kapuja

„ÁLTALAM JUTSZ A KÍNOK VÁROSÁBA,
 ÁLTALAM JUTSZ AZ ÖRÖK GYÖTRELEMBE,
 ÁLTALAM JUTSZ A KÁRHOZOTT CSAPATBA.
 AZ IGAZSÁG VEZETTE ALKOTÓMAT,
 EZÉRT FORMÁLT ISTENI *HATALOM*, 5
 LEGFŐBB *TUDÁS* ÉS ELSŐ *SZERETET*.
 ELŐTTEM NEM VOLT SEMMILYEN TEREMTMÉNY,
 MELY NEM ÖRÖK. ÉN IS ÖRÖK VAGYOK.
 ADJ FÖL MINDEN REMÉNYT, HA ITT BELÉPSZ!"
 E szavakat láttam sötét betűkkel 10
 egy kapubejárat fölé kiírva.
 Így szóltam: „Mester, alig értem ezt.”
 Ő válaszolt, fölfogva, hogy mi bánt:
 „Itt minden kételkedést űzz el magadtól,
 ölj ki magadból minden gyávaságot. 15
 Elértük a helyet, melyről beszéltem:
 látsz majd sok embert gyötrődni, akik
 elvesztették az *értés* adományát.”
 És miután kezét kezemre tette
 derűs arccal, s én lassan megnyugodtam, 20
 bevitt magával a titkok közé.
*A Pokol előterében: közönyös emberek, semleges
 angyalok*
 Odabent sóhaj, sírás, jajkiáltás
 zengett a csillagtalan levegőben,
 úgyhogy azonnal elsírtam magam.
 Sokféle furcsa nyelv, undok kiejtés, 25
 fájdalmas szavak, dühödt szótagok,
 suttogás, bölgés, tenyércsattogás
 egy zajjá olvadt, örökké forogva

V. ÉNEK

A POKOL MÁSODIK KÖRÉBEN
A GÁTALÁSTALAN SZERETŐK*Minos, a Pokol bírója*

Az első körből így szálltam alá
a másodikba: szűkebb gyűrű ez,
de több benne a kín, s több is a jajszó.
Itt áll a szörnyű Minos vicsorogva:
fölméri az érkezők bűneit, 5
ítél és helyet oszt, farkát tekerve.
Ugyanis ha egy balvégzetű lélek
megáll előtte, meg kell gyónnia;
s Minos, a bűnök ismerője, tudja:
a pokol mely részében lesz helye, 10
és annyiszor fonja maga köré
a farkát, ahány szintet kell leszállni.
Mindig sok lélek ácsorog előtte,
egyenként járulnak ítéletért:
szólnak, figyelnek, s buknak lefelé. 15
„Te, aki itt e gyászos helyre jössz –
szólt hozzám Minos, amint észrevetv,
félelmetes munkáját megszakítva –
„vigyázz, hogy hova lépsz s kinek hiszel!
Ne csaljon meg, hogy széles a kapu!...” 20
Mire a vezetőm: „Mit kiabálsz?
Ne akadályozd! Sorsa ez az út:
ezt így akarják ott, hol azt szabad,
amit akarnak – és többet ne kérdezz.”

A gátlástalan szeretők büntetése

Most kezdenek a kínok hangjai 25
hallatszani; most léptem be oda,
ahol megráz a sok siránkozás.
Oly helyre értem, hol hallgat a fény,
de minden zúg és bömböl, mint a tenger,
mikor két ellentétes szél veri. 30
Egy nem szűnő pokoli szélvihar
hordja a lelkeket roppant erővel,
pörgetve, ráncigálva gyötri őket,
s mikor a romos szikláknak csapódnak,
sikoltoznak, jajgatnak, nyögnek ott, 35
és káromolják Isten erejét.
Rájöttem: annak kell kínlódnia így,
aki a testiségben vétekezik,
s az ész helyett a vágy a vezetője.
Ahogy hideg napon viszi a szárnya 40
a seregélyek sűrű csapatát,
úgy fújta a szél a rossz lelkeket

hol föl, hol le, hol erre, hol amarra;
és nincs remény, hogy valaha nyugalmat,
vagy akár enyhülést találjanak. 45

Híres kéjelgők, őrült szerelmesek

Ahogy a darvak, panaszos dalukkal,
szállnak az égen, hosszú sorba fűzve,
úgy láttam jönni, jajszavak között,
az említett szél szárnyán árnyakat.
Így szóltam ekkor: „Mester, mondd, kik ők, 50
akiket így tép a fekete szél?”
„Az első ott a sorban, akiről
hallani szeretnél – felelte ő –,
császárnő volt soknyelvű nép fölött;
a kéjelgésben oly gátlástalan, 55
hogy törvényt hozott: »Szabad, ami jó!« –
fölmelve ezzel viselt dolgait.
A neve Semiramis, róla írják:
a férje, Ninus hagyta rá a trónt;
ott kormányzott, hol most szultán az úr. 60
A másik öngyilkos lett szerelemből,
megcsalva halott férjét, Sichaeust;
mögötte a kéjvágyó Cleopatra.
Nézd ott Helénát: ömiatta volt
sok évnyi baj; nézd ott a nagy Achillest, 65
aki szerelmébe bukott bele.
Nézd Parist, Tristant...” S több mint ezer árnyat
egyenként megmutatott, akiket
a szerelem tépett ki életünkéből.

Francesca és Paolo megjelenik

Miután mesterem így megmutatta 70
a régi hölgyeket és urakat,
a szánalomtól majd' megzavarodtam.
Így szóltam: „Költőm, szívesen beszélnék
azzal a kettővel, kik együtt szállnak
s oly könnyűnek mutatkoznak a szélben!” 75
Ő így felelt: „Várd meg, míg közel érnek,
szólj hozzájuk a szerelem nevében,
mely űzi őket – s meglásd: idejönnek.”
Amint a szél közelebb hozta őket,
fennhangon szóltam: „Fáradt szellemeik, 80
gyertek s beszéljetelek – ha nem tilos!”
Ahogy a galambok a vágy szavára
széttárt szárnyal a levegőben úszva
az édes fészek felé igyekeznek,
úgy váltak ők ki Dido csapatából, 85
jöttek felénk a gonosz levegőben,
szerető hívásomra válaszul.

„Te, jóságos és finomlelkű lény,
 ki eljössz hozzánk a fekete légben,
 pedig a világ tőlünk vérpiros; 90
 ha barátunk lenne az Ég Királya,
 őt kérnénk: adjon jó békét neked,
 mert kínjaink iránt szánalmat érzel.
 Ha bármit mondanál vagy hallanál,
 mi elmondjuk vagy halljuk szívesen, 95
 amíg, mint most is, némán áll a szél.

Francesca da Rimini elmondja sorsát

Szülőföldem tengermelléki táj,
 ott van, hová leér a Pó folyó,
 hogy kíséroi vel ott megnyugodjon.
 A szerelem, finom szívek ragálya, 100
 őt föltüzelt szép testem iránt,
 amelytől megfosztottak – szörnyű módon.
 A szerelem, mely mindig kölcsönös,
 úgy föltüzelt csinos lényre iránt,
 hogy – amint látod – most is fogva tart. 105
 A szerelem vitt egy halálba minket;
 aki megölt, arra Kaina vár.”
 Ilyen szavakkal szóltak ők mihozzánk.
 Én, hallván e fájdalmas lelkeket,
 lehajtottam fejem, s oly hosszan álltam, 110
 hogy költőm megkérdezte: „Min tűnődsz?”
 S én válaszoltam neki: „Ó, szegények!
 Hány édes gondolat és mennyi vágy
 vezette őket végzetes utukra!”
 Majd hozzájuk fordulva így beszéltem: 115
 „Francesca, a te szenvedéseid
 keserves könnyekre fakasztanak.
 De mondd: a kis sóhajok idején
 mily módon engedte a szerelem
 biztossá tenni a bizonytalant?” 120
 És ő felelt: „Nincs nagyobb fájdalom,
 mint emlékezni a boldog időkre
 a bajban – mestered is tudja ezt.
 De ha valóban ennyire kívánod
 megismerni szerelmünk gyökerét, 125
 legyen; egyszerre sírok és beszélek.
 Egy ízben olvasgattunk, kedvtelésből,
 Lancelotról, kit szerelem gyötört;
 egyedül voltunk, és gyanútlanok.
 Olvasás közben össze-összenéztünk, 130
 néha az arcszínünk megváltozott;
 ám jött egy pont, mely végképpen legyőzött:
 mikor a régen vágyott szép mosolyt
 a szerelmes hős csókkal illeti –

akkor ő, itt, ki tőlem el nem válik, 135
 a számra reszketően csókot adott.
 A könyv lett *Galeottónk*, meg a szerző;
 aznap mi már nem olvastunk tovább.”
 Amíg az egyik lélek ezt mesélte,
 a másik úgy sírt, hogy a szánalomtól 140
 kis híján azt éreztem, meghalok,
 és mint egy holttest, a földre zuhantam.

PARADICSOM – III. ÉNEK FOGADALMUKAT MEGSZEGŐK (Dante a Hold-szférában, folyt.)

A halovány arcok

A Nap, mely egykor szerelemre gyűjtött,
 fölfedte hát – cáfolva-bizonyítva –
 az igazság édes ábrázatát.
 Készültem beismerni, hogy hibáztam
 s hogy meggyőzött; ezért hát ráemeltem 5
 illőn, szerényen a tekintetem,
 mikor olyan kép jelent meg, amely
 magára szögezte figyelmemet,
 s a beismerés kiment a fejből.
 Ahogyan tiszta, átlátszó üvegről, 10
 vagy nyugvó víz kristályos felszínéről
 – melynek sekély medre is átdereng –
 visszaverődik arcunk vonala,
 oly halványan, hogy fehér homlokon
 a gyöngysor is hamarabb föltünik: 15
 így láttam arcokat, kik szólni vágytak
 (ellenkezőleg tévedtem tehát,
 mint az, aki a kútba lett szerelmes).
 Én, rögtön, amint észrevettem őket,
 azt gondolván: tükröképek csupán, 20
 körülnéztem, hogy kiről tükröződnek,
 de sehol senki – újra hát előre,
 a fénybe néztem, mely szép vezetóm
 szent szeméből sütött, ahogy mosolygott.
 „Ne csodálkozz, ha el kell mosolyodnom 25
 – mondta – gyermekded észjárásodon,
 mely most sem mer a helyes útra lépni,
 hanem megint meddő terepre visz!
 Ők valós létezők; itt van helyük,
 mert megszegték a fogadalmukat. 30
 Tessék, beszélj velük, és hallj és higgy;
 az igaz fény, mely békét ad nekik,
 nem hagyja őket álnok útra lépni.”

Piccarda Donati bemutatkozik

Én odafordultam ahhoz az árnyhoz,
 kin látszott, hogy leginkább szólni kész, 35
 s az igyekezettől elfúlva kezdtem:
 „Te, jól alkotott szellem, aki érzed
 az örök fényben azt az édességet,
 mit föl se fog, aki nem ízleli,
 boldoggá tennél, ha megmondanád: 40
 mi a neved? S mi volt a sorsotok?”
 Ő nevető szemekkel ráfelelt:
 „A szeretetünk nem zárkózik el
 a helyes kérés elől, ahogy Az sem,
 ki hasonlókat vár maga köré!... 45
 A világban én szűz apáca voltam,
 s ha elmédben egy kicsit kutakodsz,
 nem téveszt meg, hogy szebb lettem azóta.
 Megismersz, ugye: Piccarda vagyok,
 e boldogokkal itt van állomásom, 50
 a leglassúbb szférában, boldogan.
 Érzelmünket csak az gyújtja lángra,
 amit a Szentlélek szépnek talál,
 örvendünk, ha az ő rendjét követjük.
 Ezt a helyet, mely látszólag alant, 55
 azért kaptuk, mert fogadalmainkat
 nem tartottuk be: szavunk szó maradt.”

Az üdvözültség fokozatai

És feleltem: „Külsőtök oly csodás,
 ragyog benne valami isteni,
 s ez mássá tesz, mint amik voltatok; 60
 ezért nem ismertem rád hamarabb.
 Most már segít, amit mondtál magadról,
 így jobban gördül az emlékezés.
 De mondd: akik itt vagytok, boldogok,
 nem kíváncsítottok magasabb körökbe, 65
 hogy láthassátok Őt, s Ő ott szeressen?”
 A többi árnyal együtt rám mosolygott,
 aztán oly boldogan szólt, mint akit
 az Első Szeretet éget belül:
 „Testvér, amit mi akarunk, megadja 70
 a szeretet: csak annyit akarunk,
 amennyink van; másra nem szomjazunk.
 Ha arra vágnánk, hogy följebb kerüljünk,
 akkor nem volna összhangban a vágyunk
 annak döntésével, ki idetett. 75
 E körökben nem fogsz ilyet találni,
 itt minden szükségképpen: szeretet –
 gondolj csak bele annak lényegébe!

Sőt, üdvözültnék lenni annyi, mint
 Isten akaratán belül maradni: 80
 hogy akaratunk egy lesz az övével.
 Ezért, ha lépcsőről-lépcsőre állunk
 e királyságban, jó ez így nekünk:
 királyunk akarja, hogy így akarjuk.
 S az ő akaratában ott a békénk, 85
 tenger az – minden afelé mozog,
 mit ő vagy a természet létrehoz.”
 Fölfogtam hát, hogy mindenütt az égben
 Paradicsom van, bár Isten kegye
 nem egyenlő mértékben öntözi. 90

Piccarda Donati sorsa

De mint ki egy ételből jól evett,
 ám hajtja még a másikhöz az ínye,
 abból még kér, emezt már köszöni,
 így kértem őt, szóval és mozdulattal:
 megtudhatnám-e, mi volt a szövet, 95
 melynek szövését nem fejezte be?
 „Az égben, följebb, van egy nő – mesélte –,
 érdemben dús, hibátlan életű:
 lenn sokan öltik föl rendje ruháját,
 mert holtukig azzal a Vőlegénnyel 100
 akarnak kelni s feküdni, aki
 minden szent esküt jó szívvel fogad.
 Fiatal lányként e hölgyet követtem,
 fátylába bújtam a világ elől,
 s rendjének útját járn megfogadtam. 105
 De kiragadtak a szép zárda-létből
 jó helyett rosszat tévő emberek;
 további sorsom – úgymint látta Isten.

Konstancia császárné

E másik ragyogás, kit jobb felől
 látsz oldalamon állni, s akiben 110
 e szféra minden fénye tündökölt,
 nos, rá is áll, amit mondtam magamról:
 apáca volt, és ugyanúgy letépték
 fejéről a szent, árnyas fátylakat.
 És bár így visszalökték a világba 115
 szándéka és az erkölcs ellenében,
 szívében a fátyol végig ott maradt.
 E fény-alak a nagy Konstancia,
 ki Svábföld második forgószelének
 a harmadikat szülte, az utolsót.” 120
 Ezt mondta; aztán énekelni kezdett:
 „Ave Maria”, s énekelve, lassan
 eltűnt, mint súlyos tárgy a víz alatt.

